



«ЩО МАЮ, ТИМ Я ВЛАСНІЙ ЗАВДЯЧУЮ ПРАЦІ»: повернення Тараса Франка, європейця і українця

Рецензія на видання: Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах. Том 1 / Упор. Є. Баран, Н. Тихолоз. — Івано-Франківськ: Сеньків М.Я., 2015, 964 с.; Тарас Франко. Вибране: У 2-х томах. Том 2 / Упор. Є. Баран, Н. Тихолоз. — Івано-Франківськ: Сеньків М. Я., 2015, 760 с.

«Що маю, тим я власній завдячую праці», — писав Тарас Франко восени 1921 року до видавця і бібліографа Івана Калиновича. Писав із Харкова, з тодішньої столиці радянської України, куди його, класичного філолога «за фахом і покликанням» (Н. Тихолоз), спортсвця і педагога, січового стрільця і вояка Української галицької армії, в'язня більшовицького концтабору Кожухів під Москвою, закинула доля. А мав на той час середульший син Івана Франка 32-річний Тарас вже чималий і творчий доробок, і життєвий досвід. Зосібна, вже встигли побачити світ три збірки його переспівів грецьких і римських авторів «З чужої левади» (1913), «Старе вино в новім місі» (1913), «Збиточний Амор» (1918)), переклад комедії Арістофана «Хмари» (1918), книжечка оригінальних поезій «На крилах гумору» (1913), студія «Нарис історії римської літератури» (1921), «перша історія римської літератури, написана по-українськи» (Максим Стріха). Ще більше було в його творчому портфелі: оригінальні драми і поезії, ціла антологія поетичних перекладів і переспівів (окрім улюблених античних авторів, у цьому компендіумі також багато текстів західноєвропейських письменників), наукові розвідки («Українське віршування (метрика)», «Українська поетика», «“Енеїда” Вергілія і її травестії»), підручник «Історія і теорія руханки», статті про фізичне виховання і спорт... Діапазон зацікавлень, творча невгамовність і працездатність молодого Тараса Франка просто вражають. «Своїм юнацьким запалом та натхненням до праці, бажанням

друкуватися він нагадував молодого Івана Франка, що у далеких 1870-х приїхав підкорювати галицьку столицю»¹².

Уповні оцінити те, що здобув Тарас Франко впродовж свого творчого шляху (відійшов у засвіти 13 листопада 1971 року на 82 році життя), вписати його в український культурний і державницький простір ХХ ст.¹³, збагнути його як людину, патріота і подвижника, гідного репрезентанта славної династії Франків, маємо змогу лише тепер завдяки найповнішому на сьогодні виданню його творчого доробку – двотомникові *«Тарас Франко. Вибране: Упор. Є. Баран, Н. Тихолоз. Івано-Франківськ: Сеньків М.Я., 2015»*, куди увійшли художні твори Тараса Франка, переклади й переспіви з чужих літератур, наукові та науково-популярні розвідки, статті, повідомлення, рецензії, відгуки, мемуаристика, епістолярна спадщина. Готуючи до друку «Вибране» Тараса Франка, упорядники (Євген Баран і Наталя Тихолоз) змушені були редукувати його величезну творчу спадщину, розпорошену не раз по різних українських і зарубіжних часописах, а також «заховану» від широкого кола зацікавлених читачів в архівних збірках, до найважливіших, найбільш знакових текстів із тої чи тої царини.

Це фундаментальне, велике обсягом (понад 1700 сторінок друку) і структурно продумане, коректне текстологічно і багате евристично видання відкриває цікава (ба більше, натхненна) передмова Наталі Тихолоз «Профілі і маски Тараса Франка». Базуючись на скрупульозному вивченні фактографічного матеріалу (либонь, марна річ говорити про те, що значну частину його вперше введено в науковий обіг, відтак і вперше осмислено), авторка по змозі детально (наскільки це дозволяє жанр передмови) інтерпретує творчий доробок Тараса Франка, показує різні іпостасі цієї яскравої, талановитої, безкомпромісної («не перемалювався на червоно») ¹⁴, не раз парадоксальної у своїх судженнях, але завжди вірної національній ідеї, людини. Водночас, вимальовуючи силуету Тараса Франка, Наталя Тихолоз не затаює і драми його не цілковитої творчої

¹² Тихолоз Н. Профілі і маски Тараса Франка // *Тарас Франко. Вибране: У 2 т. / Упор. Є. Баран, Н. Тихолоз. Івано-Франківськ: Сеньків М.Я., 2015. Т. 1. С. 17.*

¹³ Прикметно, що одним із важливих чинників у державотворчих процесах Тарас Франко вважав фізичне виховання і спорт. «...Гімнастика є могутнім засобом для піддвиження нації з упадку», «гімнастика може розвиватися тільки на національній основі, ніколи на класовій або партійній», – постулював сам завзятий спортсмен Тарас Франко. Із численних «спортивних» праць Тараса Франка у «Вибраному» вміщено дві монографії – «Історія і теорія руханки» (1923) і «Розвій руханки серед українців» (1925).

¹⁴ Промовистим свідченням цього є бодай репродуковані у «Вибраному» такі рефлексії Тараса Франка 1922 року, як «З Харкова до Львова» і «По той бік добра і зла».

зреалізованості (через згори накинені офіційні правила і догми), не замовчує також і поодинокі його тенденційні публікації, як ось збірка статей «І. Франко. Проти Ватикану» (Київ, 1953), і того, що деякі його розвідки, у тому числі франкознавчі, позначені «духом» радянської доби.

«Профілі і маски» Тараса Франка, які, як щойно зауважувалось, тонко окреслює у передмові до «Вибраного» Наталя Тихолоз, прекрасно доповнюють більш чи менш розгорнені спомини, а також окрушини спогадів, уміщені у «Додатках» до обидвох томів. Серед них — мемуари дітей Тараса (Зеновії і Роланда Франків), небоги Оксани Франко (її просторий текст «Іван Франко дав своєму сину ім'я Тарас в честь Шевченка (родинні спогади і дослідження)» був спеціально написаний для цього видання), друзів-однодумців, колег, колишніх учнів. Багато цікавих штрихів до портрета Тараса Франка, а також до портрета епохи чи, радше, різних епох і різних постатей, додає вибране з його багатой епістолярної спадщини (понад 200 листів, чимало з них публікується вперше), адже хронологічні рамки вміщеного у другому томі листування охоплюють сім десятиліть. Перший лист до батька десятирічного Тараса маємо з 1899 року, останній датований (до Юрія Мушака, приятеля і теж класичного філолога) 5 липня 1971 року. Серед адресатів Тараса Франка — Олекса Коваленко, Антон Крушельницький, Михайло Грушевський, згаданий вже Іван Калинович, Ярослав Гординський, Михайло Мочульський, Михайло Возняк, Олександр Білецький, Максим Рильський, Марія Деркач, Роман Савицький, Михайло Лесів та ін. І, звісно, найрідніші люди: родичі (не батьки) Ольга і Іван Франки («мої родичі, виразно родичі, а не батьки, бо і мати була, а батько лиш один...», іронізував Тарас Франко), брати Андрій і Петро.

«Тарас Франкознавець» — так подекуди підписував свої тексти Тарас Франко (підписувався, до слова, цілком заслужено з огляду на його поважний добробок у цій царині). Прикметно, що низка текстів Тараса Франка, присвячена збагненню космосу великого Батька (творчого і суто людського), не втратила досі своєї значущості й наукової актуальності. Це насамперед репродукована в цьому виданні глибока, широко закроена студія компаративного характеру «Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка» (1937), яка, либонь, і нині є найкращою розвідкою про безсмертного Франкового «Лиса Микиту», а також науково-мемуарна книга «Про батька». Остання за життя автора була опублікована тричі. Перший раз 1956 року у видавництві «Радянський письменник» під назвою «Франко Т. Про батька: Статті, спогади, розвідки і нариси» (228 с.), відтак у 1964-му і 1966 роках. Одначе, як тепер знаємо, виходила до людей ця книга спогадів Франкового сина зі значними купюрами. У «Вибраному» Тараса Франка 2015 року ці купюри відновлено за машинописним варіантом книжки «Про батька», що зберігається у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Так само

упорядники повернули до книги Тараса Франка «Про батька» нариси «Хто нажився у Бориславі?», «Два обличчя (фантаст і реаліст)», «Ходок», оповідання «На Чивчин!», опущені у попередніх виданнях мемуарів. Таким чином, уперше за 50 літ після появи у світ книги Тараса Франка «Про батька» маємо змогу побачити правдиву, не сфальшовану, «синівську візію постаті Івана Франка» (Н. Тихолоз). А ще маємо змогу, завдячуючи зусиллям і праці всіх, причетних до появи на світ цього фундаментального видання «Тарас Франко. Вибране. Івано-Франківськ, 2015», *par excellence* завдяки працелюбності, скрупульозності, фаховості, залюбленості у предмет своїх студій упорядників двотомника Євгена Барана й Наталі Тихолоз (також авторки передмови) побачити великий доробок Тараса Франка, гідного сина великого батька, справжнього українця і європейця.